

2018-05-07

Socialdepartementet, Stockholm

Remissvar gällande betänkandet Ett fönster av möjligheter - stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112)

Förslaget

Utredningen *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende*. (SOU 2017:112) har som utgångspunkt att barns rättsliga ställning behöver stärkas när de följer med en våldsutsatt förälder till skyddat boende. Ett flertal förslag läggs fram som avser att säkra kompetens och kvalitet vid de skyddade boendena och för att säkra barnets rättsliga ställning. Utredningen visar också på att förslagen kommer vara kostnadsdrivande för de verksamheter som genomför insatserna skyddat boende och att de nya kraven kommer att leda till högre arbetsbelastning för kommunerna.

FSS synpunkter

FSS är i huvudsak positiv till utredningen och flertalet av dess förslag men ser samtidigt vissa risker i delar av förslagen.

Att införa ett tillståndskrav med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som tillståndsmyndighet, kraven på att det ska finnas möjlighet till att få kontakt med personal dygnet runt och speciell barnkompetens på de boenden som tar emot medföljande barn är bra och skapar en likvärdighet i landet. En central del i utredningen är att barns behov av skydd, stöd, vård och skolgång säkras. FSS är positiv till förslaget om inrättandet av placeringsformen ”skyddat boende” och att barnet ska följas både inför, under och efter placeringen. Det bör leda till att barnen blir synliggjorda och får sina behov tillgodosedda under tiden i boendet. En väl genomförd barnvårdsutredning är grunden för ett rättssäkert beslut och adekvata insatser och redan idag har socialtjänsten ett ansvar att inleda utredning gällande dessa barn. Men samtidigt höjs kraven i och med den nya placeringsformen och FSS ser risker med att administrationen utökas ytterligare i ärendena. När det finns två vårdnadshavare blir handläggningen mer komplicerad eftersom det krävs samtycke från båda vårdnadshavarna vid en placering.

Utredningen beskriver också att umgänge med en vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt förövare är en riskfaktor för fortsatt våld. FSS instämmer i detta. Barn har rätt att träffa båda sina föräldrar, men inte alltid behov av det. Utredningen har inte i uppdrag att lämna förslag om hur umgängesfrågan ska lösas. Detta anser FSS är en väsentlig fråga för att åstadkomma en säker och trygg tid i boendet. Umgänge i samband med skyddat boende ökar faran för att familjen ska hittas. Det innebär också en mental svårighet för barnet att hantera, att hela tiden tänka på vad som sägs så att det inte röjs var de bor. FSS anser att regeringen bör tillsätta en utredning för

att utvärdera umgängesstöd och för att utveckla en modell för hur skyddet för barnen ska kunna säkras när umgänge ska ske. FSS instämmer i behovet av att särskilda utbildningsinsatser bör riktas till domstolar och familjerätter om barns situation i skyddade boenden.

FSS delar utredningens uppfattning att socialtjänsten är en nödvändig part i samhällsplanering och bostadsförsörjning och att tillgång till permanent bostad är en viktig förutsättning för att tiden efter vistelsen i skyddat boende ska bli trygg för barnet. Bristen på bostäder är dock påtaglig i många kommuner vilket gör det väldigt svårt att hitta permanenta lösningar för individerna. Bostadsförsörjning och bostadsplanering är inte i första hand en fråga för socialnämnden utan måste hanteras på en övergripande nivå med politiskt styrning.

FSS delar inte uppfattningen att det är socialnämnden i vistelsekommunen som vid behov ska bevilja asylsökande insatsen skyddat boende. Det bör istället förtydligas i lagstiftningen att det är Migrationsverket som har ansvar för att tillhandahålla skyddat boende till asylsökande. Med en huvudman att förhålla sig till tydliggörs ansvaret och gränsdragningsproblem mellan socialtjänsten och Migrationsverkets ansvar undviks.

FSS anser att den största utmaningen i utredningens förslag gäller handläggningen av insatsen ”skyddat boende”. När det finns mer än en vårdnadshavare behöver båda ge sitt samtycke till placeringen. FSS instämmer i att det är bra om samtycke kan komma till stånd, då det underlättar för barnet om det vet att båda föräldrarna godkänner insatsen. Många barn har dubbla känslor gentemot den våldsutövande föräldern, de är ofta både rädda för personen samtidigt som det också är en viktig individ för barnet.

Erfarenheten visar att det finns situationer då en vårdnadshavare inte kommer att ge samtycke till att barnet beviljas insatsen skyddat boende tillsammans med den våldsutsatta föräldern. Flertalet placeringar sker akut och det kan då bli svårt att få till ett samtycke. Vanligtvis förnekar misstänkta förövare att våld har förekommit. Därmed är det troligt att de kommer att hävda att det inte finns något skäl till att låta deras barn följa med till ett skyddat boende. FSS ser stora problem och risker med den föreslagna hanteringen. En våldsutsatt person som vänt sig till socialtjänsten för att ansöka om bistånd till skyddat boende är ofta i kris. Om socialnämnden gör bedömningen att skyddsbehov föreligger och det finns skäl för en akut placering och då informerar om att innan nämnden kan godkänna att barnen kan följa med till det skyddade boendet måste samtycke först försöka inhämtas från våldsutövaren så finns en uppenbar risk för att den som är utsatt inte längre vill/vågar ta emot hjälp. Om den vuxne inte vågar fullfölja placeringen och det finns allvarliga uppgifter om att barnet kan vara i behov av skydd kan socialnämnden ytterst behöva omhänderta barnet även om den våldsutsatta föräldern drar tillbaka sin ansökan. I den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2015:55, kapitel 5) sammanfattas aktuell forskning vad gäller förståelsen av våldets konsekvenser. Yttre förutsättningar som tillgång till bra skyddat boende samt praktisk/ekonomisk hjälp möjliggör ett uppbrott. Snabb och säker handläggning ger trygghet och ökar chansen för att den våldsatta personen ska våga ta emot erbjudande om skydd för sig själv och sina barn. I en akut situation vore det bättre att först flytta förälder och barn till säker plats och därefter, när personerna är i skydd, utreda och besluta om insatser.

Det finns redan nu möjligheter i föräldrabalken för socialnämnder att fatta beslut utan vårdnadshavares samtycke i vissa fall. Denna möjlighet, skulle enligt utredaren även kunna användas i dessa fall och föreslår en ändring i föräldrabalken så att även placeringar i skyddat boende ska kunna göras utan samtycke. Att använda möjligheten i föräldrabalken medför andra svårigheter i handläggningen som följer med ett sådant beslut. Det ställs stora krav på socialnämnden att få till stånd ett samtycke (arbeta aktivt) och beslutet är överklagningsbart vilket gör att grunden för placeringen snabbt kan förändras utan att en grundlig barnavårdsutredning hunnit genomföras. Ett beslut om placering i skyddat boende måste också kunna var ospecificerat för att inte röja boendet vilket skiljer sig mot andra placeringarformer.

Som framgår av ovanstående ser FSS att en konsekvens av förslaget, att samtycke måste inhämtas innan placering, gör att våldsutsatta kan känna sig hindrade från att våga söka hjälp hos socialtjänsten och istället väljer andra lösningar utan insyn. Ytterst skulle detta drabba barnen. FSS anser att förslaget kan innebära en betydande risk för att barnet inte får det stöd och skydd det har rätt till.

Utredningens förslag innebär en tydlig ambitionshöjning och FSS är positiv till att statlig finansiering tillförs kommunernas resurser. Om utredningens förslag genomförs i sin helhet kommer det att få betydande konsekvenser för kommunerna både avseende utökade kostnader för insatserna och för handläggningen av arbetet. Barnens utsatthet kommer troligen att bli mer tydlig när arbetet utvecklas vilket är bra men det kommer att generera behovet av fler insatser. Här finns en risk att hälso- och sjukvårdens resurser inte kommer att kunna matcha behoven. Kostnaderna för placeringarna kommer att öka när kraven på boendena höjs. Utredningen räknar med att placeringstiden ska minska med cirka en tredjedel något som FSS ställer sig tveksam till. Utredningen har inte tagit tillräcklig hänsyn till att många våldsutsatta ibland behöver flytta till flera ställen. Ett aktivare arbete med tätare kontakt med familjerna kan påverka placeringstiderna något, men det finns fler faktorer som har betydelse. En viktig faktor är som nämnts tidigare bostadsmarknaden och möjligheten att få egen bostad. Kostnaderna för placeringar i skyddat boende har redan stigit i många kommuner. Orsakerna bedöms vara dels något högre dygnsavgift i takt med att allt fler boenden professionaliseras, dels svårigheten att komma vidare till eget boende.

FSS bedömer att förslaget i sin helhet kräver så betydande resursförstärkningar att föreslagen finansiering inte kommer vara tillräcklig för att kunna täcka samtliga kostnader.

För Föreningen Sveriges socialchefer

Lars Liljedahl, ordförande

Föreningen Sveriges socialchefer är en partipolitiskt obunden förening som verkar för utveckling av den svenska välfärdsmodellen. Vi arrangerar årligen den socialpolitiska konferensen Socialchefsdagarna.

Läs mer på socialchefer.se och socialchefsdagarna.se